

Türkiye’de Tutunma Stratejisi Olarak Evlilik: Mülteci Evliliği

Kamer ÇAMURLUOĞLU¹

Özet

Mülteci kadınları sığındıkları ülkelerdeki topluma ve toplumsal ilişkilere uyum süreçlerinin hangi dinamikler ile gerçekleştiğini Suriyeli mülteci kadınlarla görüşme yapılarak öğrenilmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın temel problemini, Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğinin incelenmesidir. Araştırmanın temel problemi kapsamında Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların hayata tutunma biçimleri incelenecek olup, bu tutunma stratejilerinden evliliği kullanıp kullanmadıkları tespit edilecektir. Bu çalışmada sosyal bilimler alanındaki bilimsel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen bir yöntem olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verileri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu toplam 19 sorudan oluşmaktadır. Bu çalışmada toplanan veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteci kadınlar buradaki hayata tutunma ve uyum sağlama konusunda evliliği tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mülakatlar sonrası mülteci kadınlar arasında evliliğin uyum ve tutunmayı kolaylaştırdığı durumlar olmuştur. Ama evliliğin uyum ve tutunma konusunda pozitif bir etkisinin olmadığı durumlar da ortaya çıkmıştır. Bunun dışında mülteci kadınlar evlilik yolunu tercih etseler bile sosyal anlamda dışlanmaya da maruz kalmaya devam etmektedirler.

Anahtar Kelimeler

Göç • Göçmen • Mülteci • Tutunma • Kadın

Marriage as an Adaptation Strategy in Türkiye: Refugee Marriage

Kamer ÇAMURLUOĞLU¹

Abstract

It is necessary to learn the dynamics of the adaptation processes of refugee women to the society and social relations in the countries where they take refuge by interviewing Syrian refugee women. The aim of the present study is to examine migrant marriage as an adaptation strategy in Türkiye. The adaptation way of Syrian women who have migrated to Türkiye will be analyzed within the scope of the main problem of the study. It will also be determined whether they used marriage as an adaptation strategy for this purpose. The qualitative method, which is frequently used in scientific research was used in the study. A semi-structured interview form was created by the researcher for data collection. The interview form is comprised of 19 questions. The collected data were analyzed using the content analysis method. According to the results of the study, it was concluded that Syrian refugee women who migrated to Türkiye prefer marriage in order to adapt and hold on to life here. There were cases where marriage facilitated the adaptation process among refugee women after the interviews. However, there have also been cases where the marriage did not have a positive effect on the adaptation process. Furthermore, even if refugee women prefer marriage, they continue to be exposed to social exclusion.

Keywords

Migration • Immigrant • Refugee • Hold • Woman

1 İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, kamer4453@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1478-518X

Başvuru: 5 Ağustos 2021
İlk Revizyon: 7 Eylül 2021
Son Revizyon: 16 Kasım 2021

Kabul: 30 Aralık 2021
OnlineFirst: 31 Ocak 2022

Copyright © 2021 İnsan ve Medeniyet Hareketi
http://toplumsaldegisim.com/
2022 4(1) 56-69

1 İstanbul Ticaret University, Institute of Social Sciences, Department of Applied Sociology, Graduate Student, kamer4453@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1478-518X

Giriş

2011 yılında Suriye’de ortaya çıkan halk ayaklanmaları sonrasında Suriye rejiminin sert tutumu ve akabinde başlayan iç savaş, sivil halkın ülkeyi terk etmesine yol açmış ve savaşın şiddetinin artmasıyla birlikte milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye göç etmeye başlamış ve Türkiye tarafından “geçici koruma statüsü” ile kabul edilmiş ve Türkiye’de yaşamaya başlamıştır (Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). 2011’i takip eden yıllarda, Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan araştırmalarda ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar arasında göç ve mültecilik, uyum, çatışma, iş ve işsizlik, barınma, kadın göçmen, beslenme, hayatta kalma, baş etme gibi pek çok konunun literatürde yar aldığı görülmektedir. Özellikle 2018-2020 yılları arasında Suriye’deki çatışma ortamının üzerinden 7 yıl geçmiş olmasına rağmen Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeli ailelerin ve kadınların geliştirdikleri toplumsal ilişkilerin aile, iş, çalışma, evlilik hayatı dahil oldukları bu yeni toplumsal sisteme tutunma konusunun anlaşılması önem arz etmeye başlamıştır. Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeliler arasında önemli bir sayıda yer alan kadınların, Türkiye’de hangi koşullar ve dinamikler altında hayata tutundukları ve hangi sosyal dinamiklerle yaşamalarını sürdürdüklerinin ortaya çıkarılması ve anlaşılması hayati bir öneme sahiptir. Türkiye’de yaşamlarını sürdüren mülteci kadınların çok boyutlu sorunlarla baş etme biçimleri ve hayata tutunma stratejilerini ortaya koymak birlikte yaşamının dinamiklerini de anlamamıza yardımcı olacağı yadsınamayacak bir gerçek olarak durmaktadır (İncetahtacı, 2020; Deniz vd., 2016; Dizman, 2012; Şimşek, 2018; Harunoğulları ve Cengiz, 2016; Sirkeci ve Bardakçı, 2016).

Çatışma sebebiyle yerinden olup başka ülkeye göç etmenin erkekler ve kadınlar üzerindeki etkileri farklı olabilmektedir. Örneğin kadınlar göç sırasında ve sonrasında erkeklerden farklı olarak cinsel taciz ve istismara maruz kalabilmektedir. Bunun yanı sıra kadınların kiminle göç ettiği, göç sırasında yalnız olup olmadıkları, yanlarında çocuk, hasta veya yaşlıların bulunup bulunmadığı kadınların göç deneyimlerini önemli ölçüde farklılaştırdığı da önemli bir gerçektir (Buz, 2006; Almedom vd., 2005). Özellikle Çocuk sahibi olan kadınların göç deneyimlerinin daha fazla zorluklarla mücadele ile yaşandığı söylenebilir (Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). Çocuklu kadınlar, özellikle çocuklarının bakımı, eğitimi ve güvenliği ile ilgili durumlardan dolayı endişeler yaşamaktadırlar. Ayrıca uzun dönemli riskler ve psikolojik dayanıklılık açısından bakıldığında kadınların daha fazla risk altında oldukları görülmekte ve kadınların uzun vadede travma sonrası gelişim ve dönüşüme erkeklere oranla daha açık oldukları da tespit edilmiştir (Khattab ve Myrntinen, 2017; Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). Örneğin Türkiye’deki Suriyeli mülteci kadınların ve kız çocuklarının aile içi şiddet, zorla ve erken evlilikler gibi çeşitli şiddet türlerine maruz kaldıkları da tespit edilmiştir. Yine Türkiye’ye geldikten sonra, birçok mülteci kadının, erkeklerden cinsel içerikli teklifler aldıkları ve seks işçiliği yapmak zorunda bırakıldıkları da tespit edilmiştir (Ördek, 2017; Healy, 2015; UNHCR ve ASAM, 2017; Adıgüzel ve Tanyaş, 2020).

Medyada nadiren yer alsa da Suriyeli kadınlar istismar, cinsel taciz, erken yaşta evlenme ve çok eşlilik gibi pek çok sorunla mücadele etmektedirler (Barın, 2015). Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadın-

lar Suriye’ye dönmek için ya erken yaşta ya da ikinci eş olarak aileleri tarafından evlendirilmektedir. Bu evliliklerin bir kısmı da resmi nikâh akdi yerine dini nikâh akdi gerçekleştirilmekte ve bu da toplumsal ve hukuki olarak sorunlara neden olmaktadır. Aileler bu evliliklerin gerçekleştirilmesinin en önemli sebeplerinin “kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak” olarak gösterse de bu tür evliliklerde kadınların terk edilmesi, ilk eşin ve çocuklarının sömürüsüne uğraması gibi durumlar düşünülmemiş ve kadınların istismara uğrama olasılıklarının artmasına neden olmuştur. Suriye’de olağan olarak kabul edilen hem erken yaşta olan evlilik hem de çok eşli evlilikler Türkiye’de sadece Suriyeli ailelerin değil Türkiye’de var olan aile yapısını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca Suriyeli kadınların evlilikleri Türkiye’deki kadınlar arasında da ciddi kaygı durumu da yaratmaya başlamıştır (Barın, 2015; Kaya, 2015). Halihazırda ülkelerindeki olumsuz şartlardan Türkiye’ye sığınan mülteci kadınların geride bıraktıkları olumsuz yaşamlarına ek olarak Türkiye’de onların hayata tutunmalarında hem bir seçenek hem de bir problem olan çok eşlilik ve kumalık durumlarıyla karşı karşıya kaldıkları da bilinmektedir (Çelik ve Vural, 2018). Evlilik modernlik öncesi toplumlardan günümüze kadar topluluklar arası ilişkiler için önemli bir anlam ifade etmektedir. Günümüzde ise çeşitli sebeplerle mültecilik durumlarında da toplumda yer edinebilme ve göç edilen toplumda uyum içinde yalama ve hayata tutunmanın başında evlilik müessesesi gelmektedir (Gültekin, 2018).

Bunun yanı sıra evlilik hem kadınlar için bir kurtuluş hem de aileleri için omuzlarındaki sorumluluğun ve ekonomik yükün hafiflemesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde savaş sürecinde hem Suriye’de yaşama-ya devam etmek zorunda kalan aileler kızlarını komşu ülkelere evlenmeleri için göndermeye çalışmakta hem de başka bir ülkeye göç eden aileler gittikleri ülkede tutunabilmek için kızlarını o ülkedeki insanlarla evlendirmektedir. Tüm bu evlilik süreçlerinde ise daha önce komşu ülkelere giden diğer Suriyeliler, özellikle de akrabaları, yardımcı olmaktadır (Özdemir ve Özdemir, 2018).

Suriyeli mülteci konusunda belki de üzerinde daha az durulan bir konu ise Suriyeli mültecilerin hayata tutunma çabalarıdır. Milyonlarca Suriyeli evini ve yurdunu terk edip, diline ve kültürüne yabancı olduğu bir ülkede ve çoğu kez “öteki” olarak görüldükleri bir düzlemde yaşadıkları travmaları geride bırakıp, sağlık, barınma, eğitim, temel hak ve özgürlüklerinin korunması vb. sorunlarla baş etmeye çalışarak, hayata tutunmak için çaba göstermektedir (Kızıllıkan, 2018). Hayata tutunmayı etkileyen önemli faktörlerden birisi ise dayanıklılık durumudur. Yapılan araştırmalar psikolojik dayanıklılığı yüksek olan göçmenlerin hayata tutunmalarının daha yukarıda olduğunu göstermiştir. Tutunmayı etkileyen dayanıklılığı genel olarak güçlükler karşısında olumlu adaptasyonun, diğer bir deyişle darbeler ve zorluklar karşısında yıkılmadan devam edebilme potansiyelini açığa çıkaran geniş bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Masten ve Obradovic, 2006). Psikolojik dayanıklılık travma, yakın bir kişinin ölümü, hayati

tehlike arz eden, potansiyel olarak rahat edici bir durum veya kayıp gibi stresli yaşam olaylarının aşırı yüküne rağmen hayatta kalma becerisidir (Agaibi ve Wilson, 2005; Bonanno, 2004). Psikolojik dayanıklılık, yaşanan zorluğun daha iyi bir işlevselliğe yol açtığı zamanlarda da bazen “travma sonrası gelişme” veya “güçlendirici etkiler” olarak adlandırılmaktadır (Rutter, 2008). Sığınmacılar ve mültecilerin tutunma ve dayanıklılık durumları incelendiğinde ise çok nadiren psikolojik dayanıklılıkları, tutunma yetenekleri ve sığınma talep ettikleri topluma katkı sağlayacak kapasiteleri olan insanlar olarak görülmektedirler. Bu kişiler daha ziyade muhtaç, çaresiz ve kaynakları sömüren kişiler olarak değerlendirilmektedirler (Grove ve Zwi, 2006). Psikolojik dayanıklılığın söz konusu olabilmesi için bireyin bir tehdide veya travmaya maruz kalması ve bu olumsuzluklara rağmen hayata tutunma sürecinde aksama yaşamamış olması gerekmektedir. Başka bir deyişle bireyin gelişim sürecine veya göç sebebiyle gittiği yeni bir topluma uyumuna yönelik riskler bulunmasına rağmen olumlu sonuçların ortaya çıkması söz konusu ise dayanıklılıktan bahsedilebilmektedir (Masten, 2001).

Özelde Suriyeliler olmak üzere Mülteci kadınlarla yapılan çalışmalarda bu kadınların gittikleri ülkede yaşadıkları sorunlar, o ülkede hayata tutunma biçimleri ve hayata tutunmak için kullandıkları stratejilerin araştırılması mülteci kadınların yaşam kaliteleri için büyük bir önem arz etmektedir. Mülteci kadınları sığındıkları ülkelerdeki topluma ve toplumsal ilişkilere uyum süreçlerinin hangi dinamikler ile gerçekleştiğini Suriyeli mülteci kadınlarla görüşme

yapılarak öğrenilmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın temel problemini, Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğinin incelenmesidir. Araştırmanın temel problemi kapsamında Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların hayata tutunma biçimleri incelenecek olup, bu tutunma stratejilerinden evliliği kullanıp kullanmadıkları tespit edilecektir.

Yöntem

Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğinin incelendiği bu çalışmada sosyal bilim alanındaki bilimsel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen bir yöntem olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2010).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Suriye’den Türkiye’ye sığınmış ve Türkiye’de evlilik yapmış Suriyeli göçmen kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise araştırmacı tarafından kartopu örneklem yöntemiyle seçilmiş Türkiye’de evlilik yapmış 15 Suriyeli kadından oluşmaktadır. Örneklem grubunda yer alan kadınların yaşları 24-49 yaş arasında yer almaktadır. Mülakat yapılan Suriyeli kadınların Suriye’de doğum büyüdükleri yerler arasında ise Halep, Şam, İdlib gibi şehirler yer almaktadır. Ayrıca örneklem grubunun eğitim düzeyleri ise ilkokulu, ortaokulu, lise, üniversite terk ve üniversite düzeyindedir. Örneklem grubunda yer alan kadınlar çalışmada “K” harfi ile kodlanmıştır. Suriyeli göçmen kadınlarla yapılan derinlemesine yapılan mülakatlar sonrası elde edilen bulgular açıklanırken de kadınlar yine K harfi ile anılacaktır. Karışıklık olmaması içinde mülakat yapılan kadınlar sırasıyla K1, K2, K3, ... K15 olarak numaralandırılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılacak veriler mülakat tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Mülakat; iki ya da daha fazla kişi arasında belirli bir amaç etrafında ve belli bir düzende yapılan soru-cevap şeklinde yapılan söyleşi tekniğidir olup sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017). Mülakat tekniğinde yapılan görüşmelerde veriler toplanırken araştırmacı soruduğu sorulara görüşme yapılan kişilerden aldığı cevapları kaydederek konu hakkında detaylı bir şekilde alır. Bu tür görüşmelerde görüşülen kişi ile görüşmeci arasındaki diyaloglar ve kurulan ilişkiler görüşmenin güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Araştırmacı görüşme esnasında hassas, özenli ve dikkatli olarak görüşmenin güvenilirliğini artırarak araştırma için doğru veriler elde edebilir (Kümbetoğlu, 2005).

Verileri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu toplam 19 sorudan oluşmaktadır. Görüşme soruları araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde araştırmacı tarafından konu ile ilgili ilgili literatür incelenerek geliştirilmiştir. Hazırlanmış olan görüşme formu 2 göçmen kadına uygulanarak görüşme sorularının anlaşılır ve açık sorulardan oluşup oluşmadığı test edilmiştir. Yapılan örnek uygulamalar aracılığıyla görüşme formunda yer alan soruların göçmen mülteci kadınlar tarafından kolaylıkla anlaşıldığı ve cevap verildiği gözlemlenmiştir. Hazırlanan görüşme formunun, çalışmanın amacına ulaşmasını gerçekleştirmede yeterli ve geçerli olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla alan uzmanlarından görüşler alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, tekrarlanabilir bir tekniktir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın bulguları mülakatlardan elde edilen veriler ışığında açıklanmıştır. Bulgular ele alınırken araştırmanın açıklık getiren mülakat soruları bulgu başlıkları olarak belirlenmiştir. Aşağıda yer alan her bir bulgu başlığı mülakatlardan elde edilen veriler, mülakatlardan alınan kanıt niteliğinde örnek cevaplar ışığında açıklanmıştır. Mülakat yapılan mültecilerin Türkiye’deki evlilik süreçleri, Türkiye ve Suriye’deki evlilik arasındaki farklar hakkındaki fikirleri, evlilikten beklentileri, akrabalık ilişkileri, evlilik sonrası uyum süreci gibi durumları açıklanmıştır.

Mültecilerin Evlilik Süreçleri

Görüşmelerden elde edilen veriler ışığında Suriye'den Türkiye'de göç eden mülteci kadınlar Suriye'deki savaş koşulları sebebiyle hayatta kalmak için göç ettiklerini belirtmişlerdir. Türkiye'ye göç ettikten sonra ise burada hayata tutunmak için evlilik yolunu tercih ettiklerini söylemişlerdir. Özellikle topluma uyumsuzluk, ekonomik gerekçeler, barınma sorunları, iş gibi sebepler mülteci kadınları Türkiye'deki yaşama tutunma konusunda evliliğe iten sebepler arasında yer almaktadır. Suriye'den Türkiye'ye göç sürecinde yanlarında hayata tutunma için temel ihtiyaçlarını bile karşılayabilecek maddi herhangi bir birikimleri olmadan gelen kadınların hayata tutunmak için evlilik yolunu tercih etmeleri ise kaçınılmaz bir son olarak görünmektedir. Ayrıca mülteci kadınların Suriye'den birlikte geldikleri diğer aile üyeleri ile aralarındaki problemler ilişkiler de mülteci kadınları evliliğe iten nedenler arasında yer almaktadır. Mülteci kadınların evlilikle ilgili süreçlerinde evlilik fikirleri oluşuktan sonra evlenme şekli, evlenmenin resmi boyutu, ikinci eş olup olmama durumları da bir açıdan rafa kalkmış görünmekte ve kadınlar tutunma için evlenmeyi düşündüklerinde evlenme sürecinin niteliğine odaklanmayıp hızlı bir evlilik süreçleri geçirmektedirler. Mülakat yapılan kadınlardan birisi K1 "... Ancak adam ikinci evliliğini yapacaktı ve bu durumun gizli kalmasını istiyordu. Ben de o zamanlar abimden çok fazla şiddet gördüğüm için 'kim olursa olsun evleneceğim' demiştim ..." diyerek hem hayata tutunma için evlilik yolunu tercih ettiğini belirtip hem de abisinden gördüğü kötü şiddetten kurtulmak için gizli bir ikinci

evliliği bile tercih edeceğini belirtmiştir. Aynı kadın bu evlilik gerçekleşmemesinin sonrasında yeğenin çalıştığı iş yerinde çalışan birisi ile "Eşim, yeğenimle çalıştığı lokantadan tanıştıyordu ve ona Suriyeli biriyle evlenmek istediğini söylemiş. Yeğenim de benim fotoğrafımı göstermiş o da kabul etmiş. Ben de onu gördüm ve beğendim. Sonrasında abimle konuştum. Bilezik, elbise ve resmi nikah istiyorum bunu eşime ilet dedim ve resmi nikahla evlendik" sözleriyle evlendiğini belirtmiştir. Mülakat yapılan mülteci kadınlardan bazıları Türkiye'deki evliliklerini öncesinde başka bir evlilik geçirmiş olduklarını belirtirken bazıları da ilk evliliklerini Türkiye'de yaptıklarını söylemişlerdir. Mesela K3 "...Ben aslında evlilik düşünmüyordum. Suriye'de evlenmek hiç aklıma gelmezdi. Okul okuyordum ama evlilik istemiyordum. Ama buraya geldim para yok ev küçük kalabalık kendimi aileme yük gibi hissediyordum..." diyerek ilk defa evlendiğini ve bu evliliğini Türkiye'ye göç ettikten sonra hayata tutunma sebebiyle yaptığını belirtmiştir. Mülteci kadınlar bazıları evlendikleri erkeklerin ilk evlilikleri olduğunu söylemekle birlikte bazı kadınlar evlendikleri erkeklerin başlarından daha önce bir ya da daha fazla evlilik geçirdiklerini belirtmişlerdir. Örneğin K4 "Eşimle buradaki komşularım aracılığıyla tanıştım. İlk eşi ölmüş dört çocuğu olan bir adam var dediler evlenmek istersen görüş. Bende görüşüm imam nikahıyla evlendik." diyerek 4 çocuklu ve eşi vefat etmiş bir erkek hem de dini nikah ile evlendiğini belirtmiştir. Türkiye de evlenen bazı mülteci kadınlar da Suriye'deki evliliğinin bittiğini (eşin vefatı sebebiyle) belirterek Türkiye'de göç ettikten sonra Suriyeli yetim çocuğu olan dul bir kadınla

evlenmek isteyen bir erkekle evlendiğini söylemiştir. K2 "...Komşum olan bir abla bir gün bana biri var ama Türk ve orda evliymiş. Suriyeli yetimleri olan bir dul bayanla evlenmek istiyormuş dedi. Görüştük ben olumlu bulunca abilerim İstanbul'da onlarla görüş onay verilerse benim için tamam dedim..." Şimdiye kadar verilen örneklerde ve yapılan mülakatların çocuğunda mülteci kadınlar Türkiye'deki evlenme süreçlerine ya bir Türk ya da daha önce Türkiye'ye göç etmiş başka bir mülteci aracılığıyla evlenmişlerdir. Mülakat yapılan kadınlardan sadece birisi doğrudan evlendiği erkekle tanışıp evlilik süreçlerini başlatmışlardır. K11 "...Türkiye'de yeniden sınava girdim. Kimya bölümünü kazandım. Orda bir yurda yerleştim. Orda okuyordum. Sonra bir sınav esnasında eşimle tanıştık. Kimse aracı olmadı ve evlendik." diyerek herhangi bir aracı olmadan bir eğitim süreci içerisinde eşiyile tanışıp evlenmiştir. Yapılan görüşmelerde her ne kadar Suriyeli mülteci kadınlar mülteci olma durumunun getirmiş olduğu dezavantajları ortadan kaldırmak ve hayata tutunmak için evliliği tercih etseler bile genel olarak evlilik ile ilgili teklif Türkiye'de yaşanan erkek tarafından yapılmaktadır. K14'ün de belirttiği gibi "Ben bir lokantada buluşukçuluk yapıyordum eşim o lokantaya gelip gidiyordu müşteri olarak orda beni görmüş evlenmek istemiş." Suriyeli kadın evlenmeyi kabul ediyor olsa da evlenme yolunu açan kişinin Türkiye'de yaşayan erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan mülakatlar sonucunda Suriye'den Türkiye'ye göç eden kadınların Türkiye'de uyum sorunlarını ve mülteci olmanın getirdiği dezavantajları ortadan kaldırmak amaçlı evlenmeyi tercih et-

tikleri görülmektedir. Evlilik tercihi yapan Suriyeli kadınların her birinin birbirinden farklı evlilik süreçleri olmuştur. Dul olarak evlenme, dul ile evlenme, resmi nikahla evlenme, sadece dini nikahla evlenme, kuma olarak evlenme gibi farklı evlilik süreçleri ve hikayeleri olmuştur. Evlilikten beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı ve de evliliğin Türkiye'deki uyum süreçlerine ve hayata tutunmalarına katkı sağlayıp sağlamadığı ise sonraki başlıklarda açıklanmıştır.

Suriye ve Türkiye'deki Evliliklerin Karşılaştırması

Yapılan mülakatlarda mülteci kadınların Suriye ve Türkiye'deki evlilikler ve her iki ülkedeki evlilikler arasındaki farklarla ilgili fikirleri alınmıştır. Mülteci kadınlar genele olarak Suriye'deki evliliklerdeki mehir olayının sıkı bir şekilde uygulandığını hatta mehri ödemeyen erkeklerin devlet tarafından cezalandırıldığını söylediler. Görüşme yapılan kadınlardan K3 "...Suriye'de evlenen kadını devlet boşanırken imam nikahlı olsa bile koruyor. Mesela evlenmeden önce konuşulan mehrin bir kısmı düğünde takılan takılardan hariç kadına verilir ve geri kalan para verilmeyen boşanma olmaz." diyerek kadınların en azından mehir konusunda devlet tarafından korumaya alındığını ve bunun sıkı bir şekilde uygulanan kanun ve gelenek olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca mülteci kadınlardan bazıları Türkiye'de birden fazla kadınla (iki, üç ya da dört) evliliğin hoş karşılanmadığını ama bu durumun Suriye'de çok normal olduğunu belirttiler. K2 "Ama Suriye'de böyle bir şey yok. İkinci eşte normal ilk eş gibi evlenirdi düğün yapılırdı. Ama burada sadece dini nikah kıyılıyor düğün yapılmıyor." Yine K2 "...Ben Türk bir eşle

evlenince anladım Türk erkekler daha iyi daha az sinirliler bağırıyorlar...” di-yerek Suriye ve Türkiye arasındaki evlilik farkında erkek davranışının farklı olduğunu belirtip Türkiye’deki erkeklerin daha nazik davrandıklarını belirtmiştir. Bunun aksi bir durumu da başka bir mülteci kadın belirtmiştir. K4 “Suriye’de kocalar karılarına çok kıymet veriyor ama burada öyle değil (şimdiki eşini eski eşi ile kıyaslıyor.) Eşi, her tartıştıkları zaman “Beğenmiyorsan git Halep’te kal” gibi bir açıklama ile Türkiye’de yapmış olduğu evlilik deneyimi sonrasında Suriye’deki evliliklerde erkeklerin eşlerine kıymet verdiklerini belirtmiştir. Yine aynı mülteci kadın (K4) Türklerle iyi evlilik yapan Suriyeli arkadaşlarının da bulunduğunu belirterek diğer Türk erkeklerle yapılan evliliklerin kendi evliliğine göre daha iyi bir durumda olabileceğini açıklamıştır. Ayrıca K15 “Evlilikler bence millete göre değil kişilere ve ailelere göre değişir.” gibi bir açıklama yaparak evliliklerin niteliğinin milletler arasındaki farklılıklara göre değil kişi, kişilik ve ailelere göre değişeceğini dile getirmiştir. Buna benzer bir açıklamayı K1 “...Çok büyük bir fark yok...” diyerek yapmıştır. Bunların yanı sıra evlilik yaşı ile ilgili bir farklılığı da K11 “... Mesela Suriyeliler daha erken yaşta evlenirken Türkler daha geç yaşta evlilik yapıyorlar...” gibi bir ifade ile açıklamıştır.

Sonuç olarak Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan genel kanaate göre Suriye ve Türkiye’deki evliliklerle ilgili farklılıkların temelinde bazı ritüeller (mehir, nişan, düğün yapma) gibi farklılıklar, ikinci eş olma durumundaki farklılıkların yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Evlilikten Beklentiler ve Akrabalık İlişkileri

Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan mülakatlar neticesinde kadınların Türkiye’de yapmış oldukları evliliklerdeki beklentiler ve bu evliliklerdeki aile ilişkilerine dair görüşler bu kısımda açıklanmıştır. Yapılan mülakatlar neticesinde genel olarak kadınların beklentileri arasında huzur, mutluluk, geçim sıkıntısının olmaması, değer verilmesi gibi beklentilerin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu beklentilere örnek olarak K4 “...Her kadın gibi evlilikten beklentim sevmek, sevilme, çocuklarıma değer verilmesi ve maddi olarak geçimimin sağlanması...”, K11 “...Evlilikten beklentim herkes gibi mutlu ve huzurlu bir hayat...” verilebilir. Mülakat yapılan kadınlardan birisi ise evlilik sürecinde hiçbir beklentisinin olmadığını sadece savaş sonrası ortaya çıkan sıkıntılardan bir an önce kurtulmak istediğini dile getirmiştir. Birçok görüşmeci de evlilikle ilgili beklentisini açıklamadan evliliğinin güzel olduğunu, beklentilerinin karşılandığını ve de mutlu bir evlilik hayatlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar arasında K6 “...Evlilik beklentimi karşıladı...”, K2 “...Evet eşim çok iyi bir insan onu seviyorum...” ve K9 “...Allaha şükür evliliğim çok iyi gidiyor. Eşim çok iyi bana karşı çok iyi davranıyor...” gibi açıklamalarla evlendikleri için mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Evlilikle ilgili beklentilerin karşılandığının mülteci kadınlar tarafından yoğun bir şekilde dile getirilmesi evlilikten beklentilerinin az olduğundan kaynaklı olduğu düşünülebilir. Evlilikte doğal bir şekilde gelişen ve evliliğin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayan akrabalık ilişkilerinde ise mülteci kadınlar genellikle olumsuz açıklamalarda bu-

lundular. Mülteci kadınları çoğunluğu akrabalar tarafından dışlandığını, çok az görüştiklerini dile getirmişlerdir. Bunlar arasında K2 “...ikinci eş olduğum için insanlar dışlıyor zaten yabancıyım bir de o var tabii...”, K3 “...Onlarla ben görüşüyordum ama onlar beni hiç istemediler. Çok az görüşmek istediler. Akrabalık ilişkileri kötüydü zaten. Sadece kız kardeşi ilgilendi benimle...”, K14 “...Hiç kimseyle görüşmüyorum. Onlarda beni arayıp sormuyor. Zaten onların benden haberleri var mı ondan bile emin değilim...” gibi açıklamalarla akrabalık ilişkilerinin zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Bunların aksine K1’in açıkladığı gibi “...Eşimin akrabaları ile aynı apartmanda oturuyorum. Aile apartmanındayız. Normal bir Türk gelini gibi eşimin akrabalarıyla görüşüyorum. Ben onlardan Türkçeyi öğreniyorum. İki çocuğum oldu. Kayınvalidem sürekli beni ziyaret eder ben de onları ziyaret ederim. Hiçbir sıkıntı yaşamadım...” açıklamasıyla iyi bir akrabalık ilişkisi olduğunu söyleyen mülteci kadınlar da bulunmuştur.

Görüşmelerden elde edilen veriler neticesinde Suriyeli mülteci kadınların evlilikle ilgili beklentilerinin düşük düzeyde olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kadınların evlilikten beklentileri daha çok Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en alt basamağında yer alan fizyolojik ihtiyaçlar temelinde olduğu için genel olarak mülteci kadınların evlilikten memnun oldukları ve beklentilerinin karşılandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Her ne kadar evlilikten beklentiler karşılanıyor olsa da mülteci kadınlar akrabalık ilişkilerinin zayıf olmasından ve de akrabalar tarafından dışlanmaktan şikayet etmekte ve bu durum karşısında üzüntülerini dile getirmektedirler. Mülteci kadının Türkiye’de uyum sürecini sadece bir evin

içinde eşi ve çocuklarıyla zaman geçirek elde edemeyeceği için akrabalık ilişkilerinin zayıf olması uyum sürecini olumsuz şekilde etkilemesi kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

Evlilik ve Uyum İlişkisi

Yapılan mülakatlar neticesinde mülteci kadınların evlilik öncesi ve sonrasındaki uyum durumları ortaya çıkarılmıştır. Mülakat yapılan mülteci kadınların çoğunluğu Türkiye’deki hayata uyum konusunda sıkıntılar yaşadıklarının, evlilik sonrası da uyum sürecinin zorluklarının devam ettiğini belirtmişlerdir. Bu sıkıntıların temel sebebi ise Suriyeli oldukları için kendilerine ön yargı ile yaklaştığını belirterek açıklamışlardır. Az sayıda da olsa evlilik sonrası uyum sürecinde yaşadıkları zorlukları eşinin ve ailesinin desteği ile aştığını belirterek Türkiye’ye uyum sağladığını söylemiştir. Uyum konusunda ağırlıklı olarak olumsuz, az sayıda olumlu örnekler şöyledir: K2 “...Maalesef çok yaşıyorum insanlar soğuk davranıyor bana. Sokağa çıkmayı çok istemiyorum. Komşularım komşuluk yapmıyor Suriyeli olduğum için...”, K3 “...Burada insanlar kötü kötü bakıyor sokağa hiç çıkmak istemiyorum ben. Genelde evde kalıyorum...”, K11 “...Komşuluk ilişkilerim çok zayıf çok fazla insanla görüşemiyorum...”, K14 “...Uyum sorunu yaşıyorum, dil eksikim var...”, K1 “...İlk başlarda çok fazla yaşadım çünkü dil bilmiyordum, kimseyle konuşamıyordum. Ve çalıştığım yerlerde patronlarım 14 saat çalıştırıp çok az maaş veriyordu. Çalıştığım yerde insanlar hep kötü davranıyordu bana karşı. Ancak evlendikten sonra her şey değişti. Eşim ve ailesi bana sahip çıktı ben de zamanla buraya alışmaya ve sevmeye başladım...”, K15

“...Yeni geldiğimiz zaman yaşıyordum ama şimdi Türkçeyi öğrendim ve insanlar artık beni tanıdıkları için daha iyi davranıyorlar...”

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Suriyeli mülteci kadınların tamamı evlilik öncesi Türkiye’de uyum sağlama ve tutunma konusunda sorunlar yaşamıştır. Sorunlardan kurtulma, temel ihtiyaçları giderme, huzurlu bir yaşam sürme, uyum sağlama gibi nedenlerle evlenen Suriyeli mülteci kadınların önemli bir kısmı evlilik sonrasında da uyum sorunları yaşamaya devam etmişlerdir. Bazı mülteci kadınlar ise evlilik sonra Türkiye’de yaşadıkları uyum sorunlarını atlattı ve bu ülkedeki hayata daha kuvvetli bir şekilde tutunmaya başlamışlardır.

Tartışma

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteci kadınlar arasında bekar olanlar (daha önce hiç evlenmemiş olanlar, daha önce evlilik geçmişi bulunanlar) buradaki hayata tutunma ve uyum sağlama konusunda evliliği tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mülakatlar sonrası mülteci kadınlar arasında evliliğin uyum ve tutunmayı kolaylaştırdığı durumlar olmuştur. Ama evliliğin uyum ve tutunma konusunda pozitif bir etkisinin olmadığı durumlar da ortaya çıkmıştır. Bunun dışında mülteci kadınlar evlilik yolunu tercih etseler bile sosyal anlamda dışlanmaya da maruz kalmaya devam etmektedirler.

Araştırmanın bulguları literatürdeki bazı çalışmalarla da desteklenmektedir. Bunlar arasında Gültekin (2018)’in çalışmasında evliliğin modernlik öncesi toplumlardan günümüze kadar toplu-

luklar arası ilişkiler için önemli yeri olduğu söylenmekte ve günümüzde ise çeşitli sebeplerle mültecilik durumlarında da toplumda yer edinebilme ve göç edilen toplumda uyum içinde yaşama ve hayata tutunmanın başında evlilik müessesinin geldiği vurgulanmaktadır.

Ayrıca başka bir çalışmada ise mülteci kadınların kamusal alana katılım konusunda daha fazla özgürlük deneyimledikleri için Türkiye’de edindikleri yeni rollerini güçlendirici olarak nitelendirmiştir. Araştırmada Suriyeli kadınların, Suriye’deki yaşamlarının büyük çoğunluğu için bir erkeğe bağımlı olduklarını bildirmişlerdir (Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). Araştırmamızda elde edilen bulgularda ise kadınların Türkiye’deki hayata tutunmaları için bir erkeğe bağımlılık tercihini yaptıkları görülmektedir.

Başka bir çalışmada ise çokeşlilik vurgusu yapılmaktadır. Ülkelerindeki olumsuz şartlardan Türkiye’ye sığınan mülteci kadınların geride bıraktıkları olumsuz yaşamlarına ek olarak Türkiye’de onların hayata tutunmalarında hem bir seçenek hem de bir problem olan çok eşlilik ve kumalık durumlarıyla karşı karşıya kaldıkları da bilinmektedir (Çelik ve Vural, 2018). Bu çalışmadaki sonuç da araştırmamızdaki bulgularda örtüşmekte ve mülakat yapılan kadınlardan bazılarının ikinci eş olarak evlilik yaptıkları bilgisine ulaşılmıştır.

Barın, (2015)’in çalışmasında ise Suriye’de olağan olarak kabul edilen hem erken yaşta olan evlilik hem de çok eşli evlilikler Türkiye’de sadece Suriyeli ailelerin değil Türkiye’de var olan aile yapısını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca Suriyeli kadınların

evlilikleri Türkiye’deki kadınlar arasında da ciddi kaygı durumu da yaratmaya başlamıştır. Bu durum mülakat yapılan kadınlar tarafından da belirtilmiştir. Özellikle Suriye ve Türkiye’deki evlilik farkları açıklanırken mülteci kadınlar bu konuyla ilgili örnekler vermişlerdir.

Kaynakça

Adıgüzel, S.Ö. ve Tanyaş, B. (2020). Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Deneyimleri: Zorunlu Göç, Gündelik Yaşam ve Uyum Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, Vol. 6, No. 2: 173-210.

Agaibi, C.&Wilson, C. (2005). Trauma, PTSD and resilience. *Trauma, Violence and Abuse*,6(3), 195-216. doi: 10.1177/1524838005277438.

Aldamen, Y. (2020). Sosyal Medyanın Ürdün ve Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.

Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? *American Psychologist*, 59, 20-28.

Buz, S. (2006). Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çelik, İ. A. ve Vural, F. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınların Kuma Dramı: Kilis İli Örneği, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14).

Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., ve Hülür, A. B. (2016). “Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu” - Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep - Kilis Çevresi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Dizman, A. O. (2012). Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeli-ler. İstanbul: Türkiye Ekonomi Politikası Araştırma Vakfı (TEPAV).

Grove, N. J., & Zwi, A. B. (2006). Our health and theirs: Forced migration, othering and Public health. *Social Science & Medicine*, 62, 1931-1942.

Gültekin, M. N. (2018). Gaziantep’teki Suriyeli Mültecilerin Toplumsal Dayanışma ve

Etkileşim Noktaları, *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 673-692.

Harunoğulları, M., ve Cengiz, D. (2016). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği / Spatial analysis of Syrian immigrants: Case of Hatay (Antakya). *Bilidiri*,

TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu / International Geography Symposium 13-14 Ekim 2016 /13-14 October 2016, Ankara.

Healy, C. (2015). Targeting Vulnerabilities - The Impact of the Syrian War and Refugee Situation on Trafficking in Persons - A Study of Syria, Turkey, Lebanon, Jordan and Iraq. International Centre for Migration Policy Development. https://d1r4g0yvjvcc7lx.cloudfront.net/wp-content/uploads/Targeting_Vulnerabilities_EN__SOFT_-1.pdf

İncetahtacı, N. (2020). Gaziantep’te Suriyeli Ailelerin Baş etme Stratejileri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(2), 499-525.

Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, M. (2017). Türkiye’deki Suriyeli-ler: İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar. İstanbul: Hiper Yayın.

Khattab, L. & Myrntinen, H. (2017). “Most of the men want to leave” Armed groups, displacement and the gendered webs of vulnerability in Syria. *International Alert*. https://www.internationalalert.org/sites/default/files/Gender_VulnerabilitySyria_EN_2_017.pdf

Kızıllıkan, Z. B. (2018). Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Suriyeli Mültecilerin Dayanıklılığını Geliştirme Stratejileri, *Mukaddime*, Cilt 9 Sayı 3 - Özel Sayı, Avrupa Komşuluk Politikası ve Göç Özel Sayısı, 95-114.

Kümbetoğlu, B. (2005). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Masten, A. S. (2001). Resilience process in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.

Masten, A. S. ve Obradovic, J. (2006). Competence and resilience in development, *New York Academy of Sciences*, 1094 (1), 13-27.

Ördek, K. (2017). Syrians under “temporary protection” in Turkey and sex work. *Red Umbrella Sexual Health and Human Rights Association*. <https://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/userfiles/files/syrians%20under%20temporary.pdf>

Özdemir, Ö. Ve Özdemir, E. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14 (27), 113-145.

Rutter, M. (2008). Developing concepts in developmental psychopathology, *Hudziak, J. J. (Ed.), Developmental psychopathology and wellness: Genetic and environmental influences içinde* (ss. 3-22). Washington, DC: American Psychiatric Publishing.

Sirkeci, İ., ve Bardakçı, S. (2016). Suriye’den Gelenler Misafir Değil Bir Göç Kültürünün Öncüleri. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 531-544.

Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 367-392.

UNHCR ve ASAM. (2017). Urban Refugee Women’s Network – Turkey. In UNHCR. *Gender Equality Promising Practices: Syrian Refugees in the Middle East and North Africa*. UNHCR.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.